

נד.

האמור לעיל שייך במיוחד לתקופתנו זו – שהתקוה והאני מאמין בכל יום שיבוא היא ביתר שאת וביתר עז, ועד שנראה במוחש הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

המצוה שיש לה סגולה מיוחדת לקרב את הגאולה, היא, מצות הצדקה – „גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה”¹.

ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר במצות הצדקה, ומה טוב שההוספה בצדקה תהי' תיכף ומיד, כדי שגם הגאולה (שבאה ע"י מצות הצדקה) תבוא תיכף ומיד.

ובפרט שכיון ש„אין גו' אתנו יודע עד מה”², הרי יתכן שהדבר היחיד שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!...

ובלשון הרמב"ם³ – פס"ד להלכה – „צריך כל אדם שיראה עצמו . . וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב . . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה”, היינו, שפעולתו של יהודי אחד, מבוגר או ילד, שנותן פרוטה אחת לצדקה, גורמת לו ולכל העולם „תשועה והצלה” דגאולה האמיתית והשלימה. (משיחת נר א' דחנוכה תשנ"ב – במעמד „פרסומי ניסא” עולמי)

(1) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ו.

(2) תהלים עד, ט.

(3) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

וישב

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טו

(תרגום חפשי)

ירצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק”

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה
שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר ה„צמח צדק” נ"ע

נסים וואָס דער אויבערשטער טוט מיט אונז, וויסנדיק אַז דערמיט איז פאַרבונדן די גאולה האמיתית והשלימה!

(משיחות ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת תשנ"ב)

דובר פעמים רבות לאחרונה ובפרט בזמן האחרון, כי ע"פ כל הסימנים, דורנו הוא הדור האחרון של הגלות, ובמילא הדור הראשון של הגאולה, שהרי כבר סיימו את כל עניני העבודה וכבר עומדים מוכנים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו וטיכף ומיד ממש.

. . . ע"פ המדובר לעיל (וכמה פעמים), שלפי כל הסימנים, כבר סיימו את כל הבירורים, הרי מובן מדוע מצויים אנו כבר בזמן הגאולה.

ועוד והוא העיקר: ההכרה וההודאה ונתינת השבח לה' על הניסים שהוא עושה, נוסף על היותם ענין של הכרת טובה – ה"ז נוגע גם **לביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה**, כפי שהגמרא אומרת¹: „ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח . . אמרה מדת הדין לפני הקב"ה . . חזקי' שעשית לו כל הנסים הללו (שניצל מסנחריב ונתרפא מחליו)² ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח".

עפ"ז מובן בעניננו, שפרסומי ניסא של הניסים שעושה הקב"ה בזמננו – הרי זה נוגע להבאת הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש!

ומזה מתקבלת הוראה עיקרית:

מאחר שכבר עומדים לאחרי כל הענינים, והגאולה עדיין לא באה – דבר נכון ביותר הוא לעסוק בענין של „פרסומי ניסא", לפרסם אצל עצמו ואצל הזולת, ובכל מקום ומקום – את הניסים שהקב"ה עושה עמנו, מתוך ידיעה שבזה קשורה הגאולה האמיתית והשלימה!

א. פירוש רש"י על „חותמך ופתילך", והשאלות על כך

מן הפסוק¹, „ויאמר (יהודה) מה הערבון אשר אתן לך, ותאמר (תמר) חותמך ופתילך ומטך אשר בידך", מצטט רש"י את המילים „חותמך ופתילך" ומביא את לשון התרגום: „עזקתך ושושיפך", ומסביר „טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה".

צריך להבין: (א) מדוע מוכרח רש"י להוציא את המילה „חותמך" ממשמעותה הפשוטה², ולפרש כתרגום אונקלוס: „עזקתך" (טבעת)?

(ב) כך קשה גם על פירוש רש"י ל„פתילך" (שאותה הוא מפרש כתרגום: „שושיפך"...) שמלתך שאתה מתכסה בה³): בתנ"ך אין מוצאים ש„פתיל" משמש במשמעות של „שמלה"⁴, אלא במשמעות של חוט או חבל⁵.

(ג) לפי רש"י על התורה מוכרח לומר ש„פתיל" אינו דורש הסבר, כרובן המכריע של המילים בתנ"ך, שרש"י אינו מפרשן, כך אף מובן מדוע אין רש"י מפרש את המילה „פתיל" בחומש⁶.

(ד) אף אם נמצא שבפרשתנו אין אפשרות לפרש את המילה „פתיל" במשמעות של „חוט" או „חבל" כבכל מקום – צריך היה רש"י לפרש כרשב"ם⁷: פתילך – „אזור", שזה דבר הדומה ל„חבל" ו„חוט".

(ה) לשם מה מוסיף רש"י לאחר ציטוט לשון התרגום את ההסבר „טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה"?

ב. דברי המפרשים והקשיים המתעוררים

יש המפרשים⁸, שבתוספת „טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה" מתרץ רש"י את השאלה: כיצד טמון במילים „חותמך ופתילך" הפירוש „עזקתך ושושיפך"? ועל כך מסביר רש"י: „טבעת שאתה חותם בה", ולכן נקראת הטבעת „חותמך", „שמלתך שאתה מתכסה בה" – בכך רומז רש"י לפסוק⁹ „גדילים תעשה לך... כסותך אשר תכסה בה", שבו כתובה המילה „גדילים" – ציצית ופתילים ביחד עם „כסותך אשר תכסה", ולכן נקראת גם השמלה „פתילך", עקב הציצית והפתילים שעליה.

בכך הם⁹ מתרצים את קושיית הרמב"ן: „ואיננו נכון שיתן שמלתו וילך ערום ממנה" – כי מדובר כאן על שמלה נוספת שהוא לובש, בנוסף לבגד הרגיל, כדי לקיים את מצות ציצית.

אך כל זה מסביר רק מדוע אפשר ש„חותמך

(6) וראה ספורנו כאן.
(7) רא"ם ושפ"ח כאן.
(8) תצא כב, יב.
(9) רא"ם וגר"א כאן.

(1) פרשתנו לח יח.
(2) וכבתיב"ע כאן שתרגם חותמך ופתילך „סיטומתך" – פ' חותמך (ב"מ עד, א) – והוסיף.
(3) וכמו שהקשה ברמב"ן כאן.
(4) יחזקאל מ, ג.
(5) שמות כח, כח ואלך. שלח ב' ציצית. (ואדרבא „פתיל" – משמש ביאור לתיבה אחרת „פתלתול" – פרש"י האזינו לב, ה).
וגם יחזקאל שם – „חבל" בא לא בתור פירוש תיבת „פתיל" כ"א דרך אגב ב' השיכות דפתיל פשתים למדידה*. וע"ד פרש"י שמות (כח, ואו): ומרכסן פתיל תכלת כ' וקוצצין פתילים מהם וטווין אותן חוט כ' וקצץ פתילים כ' למדנו שחוט כ'. ועד"ו בפרש"י לט, ג. לט, לא.

(* ולכן לא פירש כלום ב(נ"ך) שופטים טז, ט.

נג.

מ'האָט גערעדט מערערע מאָל לאחרונה און בפרט אין דער לעצטער צייט, אַז לויט אַלע סימנים איז אונזער דור דער לעצטער דור פון גלות ובמילא דער ערשטער דור פון גאולה, וואָרום מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע עניני העבודה און מ'שטייט שוין גרייט צו דער גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו תיכף ומיד ממש.

. . . ע"פ המדובר לעיל (וכמה פעמים), אַז לויט אַלע סימנים האָט מען שוין פאַרענדיקט אַלע בירורים, איז מובן פאַרוואָס מ'האָלט שוין באַ דער גאולה.

* * *

ועוד והוא העיקר: די הכרה והודאה ונתינת שבח לה' אויף די נסים וואָס ער טוט, איז נוסף אויף אַן ענין של הכרת טובה – איז דאָס נוגע צו ביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה, ווי די גמרא זאָגט: „ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח . . אמרה מדת הדין לפני הקב"ה . . חזקי' שעשית לו כל הנסים הללו (שניצל מסנחריב ונתרפא מחליו²) ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח".

עפ"ז איז מובן בעניננו, אַז פרסומי ניסא פון די נסים וואָס דער אויבערשטער טוט בזמננו – איז נוגע צו ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש!

דערפון האָט מען אַרויס אַ הוראה עיקרית:

וויבאַלד מ'האָלט שוין נאָך אַלע ענינים, און די גאולה איז נאָך ניט געקומען – איז אַ דבר נכון ביותר צו טאָן אין דעם ענין פון „פרסומי ניסא", צו מפרסם זיין באַ זיך און ביי אַנדערע, ובכל מקום ומקום – די

(1) סנהדרין צד, א.

(2) פרש"י שם.

לקוטי

וישב

שיחות

צאנו, מלאכה שאין צורך להשתמש בה בחותם¹⁵, ולכן קשה לפרש „חותמך" כפשוטו, כי: א) לשם מה יקח עמו יהודה את החותם ללא צורך? ב) כיצד יכלה תמר לדעת שהותמו עמו, ולומר בפשטות שיתן לה כדבר ראשון את החותם?

לכן מפרש רש"י כתרגום „עזקתך" – טבעת, שבה יש חותם, כי נשיאת טבעת על האצבע היא נוהג רגיל, ואין פלא בכך שיהודה ענד את הטבעת כאשר הלך „לגז צאנו".

אך דרוש כאן הסבר: מובן, שכאשר לקחה תמר „ערבון" מיהודה, היא בחרה חפץ המקיים את התנאים הבאים: א) חפץ שיקר בעיניו¹⁶, שיהיה מובן ליהודה מדוע בחרה בו. ב) חפץ שקשור לאישיותו – כדי להשתמש בו לצורך „הכר נא למי".

לפיכך יש להדגיש, שכשבקשה את „חותמך" היא לא התכוונה לטבעת בלבד, כטבעת – כי חשיבותה אינה מבטיחה¹⁶ שיהודה יהיה מוכרח לקחתה בחזרה, וכן איננה מספיק „אישית",

אלא היא בקשה – ורש"י מדגיש זאת בהוסיפו „טבעת שאתה חותם בה" – לטבעת שיהודה – „שאתה"¹⁷ – חותם בה¹⁸, שאותה הוא בודאי לא ישאיר בידי תמר¹⁹.

ופתילך" משמעותם „עזקתך ושושיפך", אך לא (א) שיש הכרח לפרש כך על פי פשוטו של מקרא, ולא כמשמעותם הפשוטה בכל מקום: חותם ואזור¹⁰. (ב) לפי זה מתחזקת הקושיה בלאו הכי: מדוע צריכה התורה לומר „חותמך ופתילך", ולהתכוון ל„טבעת שאתה חותם בה וכו'" – יכול היה להיות כתוב בפירוש „טבעתך ושמלתך"¹¹, מילים הכתובות מספר פעמים בתורה¹²? (ג) לפי זה היה צריך לרמוז לשמלה על-ידי המילה „גדילך", שכן נקראת הציצית בפסוק שאליו רומזים: גדילים... תכסה בה. (ד) ועיקר: בן חמש למקרא לא למד עד עתה בכלל על מצות ציצית! גם אם נאמר שהוא יודע על קיום מצות ציצית מפירוש רש"י¹² האומר שלישראל יש „טלית של ציצית", בכל זאת אין מוכר הענין של „פתיל", וכאן אין מוכר הענין של „ציצית" – וכיצד יקשר בן חמש למקרא בין שני פירושים אלו? ואם נאמר שעל כך אין רש"י צריך לספר, כי הילד עצמו לובש ציצית ואומר בקריאת שמע „פתיל תכלת", בכל זאת צריך היה רש"י¹³ להביא את הפסוק „גדילים... תכסה בה"?

ג. תמר בקשה דוקא „טבעת

שאתה חותם בה"

ההסבר לכך הוא: ההכרח של רש"י לפרש „חותמך" שלא לפי המשמעות הפשוטה נובע מתוכן הפרשה: יהודה הלך לתמנה כדי¹⁴ „לגז

(10) ולפי' מתורצת ג"כ קושיית הרמב"ן – כי נתן לה רק ה„אזור" שלו.
(11) בנוגע ל„פתיל" – ת' ברא"ם וגו"א דבזה רמזה שאין כוונתה לשמלה בכלל, אלא לבגד המיוחד שלו שע"י קיים מצות ציצית (כנ"ל בפנים), ולכן נקרא „פתיל" דוקא – ע"ש הציצית, אבל ראה בפנים (ג).
(12) „שמלה" נזכר גם לע"ל: נח ט, כג. וישלה לה, ב. פרשתנו לו, לד.
(12*) נח ט, כג.
(13) ראה גם בבאר יצחק כאן.
(14) פסוק יג.

(15) בפס"ז כאן: „חותמך שהי' חותם בו את הצאן". ועד"ז בחוקני כאן („לחתום הקשרים של צמר"). אבל בפשטות משתמשים ב„חותם" בשטרות ואגרות וכיו"ב (ראה רש"י תצוה כח, יא. מג"א ג, יב. ועוד).
(16) משא"כ בדברים שרק „היו צריכין לו" (חוקוני ועד"ז בפס"ז) כאן.
(16*) ואפילו את"ל שכיון שיהודה הי' הגדול בשבטים טבעתו בדוגמת טבעת המלך (ראה פרש"י אסתר ג, י"ד), הרי גם היא – טבעת שיש בה חותם (שם ג, יב).
(17) ועפ"ז יומתק מה שלא כתב רש"י „טבעת שחותמין בו" (כברד"ק כאן), אלא (מדגיש). „טבעת שאתה חותם בה".
(18) להעיר מב"מ כו, ב (מובא בצפצ"נ – להרגצובי – עה"ת כאן) דטבעת לא משאלי אינשי.
(19) ובפרט ש„ויחשבה לזונה" (פסוק טו).

ד. פתילך – בגדו המיוחד של יהודה

לפי זה מובן גם מדוע אין רש"י יכול לפרש כאן „פתילך” במשמעות של „אזור”, כי לחגורה אין שום חשיבות או שייכות אישית ליהודה.

לכן מפרש רש"י „שושיפך”, ומוסיף מיד שאין הכוונה לשמלה רגילה, אלא „שמלתך שאתה מתכסה בה”: שמלה שיהודה מתכסה בה, והרי אנשים חשובים לובשים בגדים מיוחדים²⁰, כמו „בגדי עשו בנה הגדול החמודות”²¹, „ויוצא העבד... ובגדים ויתן לרבקה...”²², וגם יהודה לבש בגד מיוחד, בהיותו הגדול שבשבטים²³, ולפיכך היתה תמר בטוחה שבגד זה²⁴ (שאתה מתכסה בה”²⁵) בודאי ישוב יהודה לקחת.

[כשם שלמילה „מטך” מוסיפה התורה עצמה „אשר בידך”, כדי להדגיש שתמר בקשה דוקא

את מקלו של יהודה, שבו התבטאה גבורת יהודה²⁶].

לפי זה מתורצת קושיית הרמב”ן – כיצד השאיר יהודה את בגדו אצל תמר – כי לא היה זה בגדו היחיד, אלא בגד מיוחד שלבש כסימן לחשיבותו.

ה. פתילך – שמלה מובן מפרש”י מפרשה קודמת

ההסבר לשאלה שלדעיל: כיצד טמונה במילה „פתילך” המשמעות של „שמלה”, מובן מפירוש רש"י בפרשה הקודמת:

על הפסוק²⁷ „נפתולי אלקים נפתלתי” אומר רש"י²⁸, של „פתיל” יש משמעות של „חבור”. לכן נקראת גם שמלה שאדם מתכסה בה בשם „פתיל”, כי היא קרובה ומקושרת²⁹ אל האדם³⁰.

וכשם שהתורה משתמשת דוקא במילה „חותמן”, כמוסבר, כך גם מדויקת כאן המילה „פתילך”, מאותה סיבה: במילה זו

(20) ראה גם רמב”ן כאן, ספורנו.

(21) תולדות כו, טו.

(22) חיי שרה כד, נג.

(23) כדמוכן בפרשתנו לו, כו. וראה לקו”ש [המתורגם] ח”ט ע’ 3. אבל להעיר מפרש”י לעיל (לה, א): שהורידוהו אחיו מגדולתו.

(24) עפ”ז יומתק מה שנקט רש"י לשון „שמלה”, ולא „בגד” שרגיל יותר בתנ”ך (וכמו שנאמר בסיפור זה גופא (לעיל פסוק יד): ותסר בגדי גו’, ובפסוק (ט) שלאח”כ: ותלבש בגדי גו’) – כי „בגד” כולל כל מיני לבושים [וכמ”ש בבבלי כהונה (תצוה כח, ד): ואלה הבגדים גו’ מצנפת ואבנט], משא”כ „שמלה” מורה על בגד שמתעטפים בו.

(25) ע”פ המבואר בפנים – דהוספת רש"י (על לשון התרגום), טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה”, באה לתרץ למה חזרה תמר בדברים אלו דוקא (ולא המשך לפירוש התיבות „חותמן ופתילך”, כפירוש המפרשים) – יומתק מה שב’ הענינים מבאר רש"י בדבור אחד*, ולא כל תיבה בדיבור בפ”ע, כרגיל בכגון דא.

* אבל בדפוס שני דרש”י: עזקתך ושושיפך. חותמתך טבעת שאתה חותם בה ופתילך ושמלתך שאתה מתכסה בה (היינו שמתעטף עוה”ה „חותמתך” „ופתילך” כ”א בדבור בפ”ע).

(*) ברא”ם (וכ”ה בדפוס ראשון ושני דרש”י וברש”י כת”י): בלשון ערבי.

הראשונה (ה’תקנ”ט–ה’תנש”א), שמספר קצ”ב הוא (א) אותיות „קבץ”, שמרמזו שכבר נסתיימה¹⁰ העבודה דומן הגלות בקיבוץ ואסיפת הניצוצות (שבשביל זה הגלה הקב”ה את ישראל לבין האומות) שבכל העולם כולו (עם כל פרטי השינויים שבהם – קבץ שנה, מלשון שינוי, שכוללת כל השינויים האפשריים¹¹), וגם (ב) „קצב” – מלשון קצבה והפסק, ו”קצב שנה”, קצבת זמן, היינו, שכבר נפסק ונקצב ונסתיים הזמן (וכל עניני העבודה שפעלו בזמן זה) דהפצת המעיינות חוצה שהתחיל ב”ט כסלו לפני קצ”ב שנה, ומוכנים כבר לקיום ההבטחה שכשיפוצו מעינותיך חוצה אתי מר דא מלכא משיחא.

וזהו א’ הטעמים להדפסת ספר התניא (תושב”כ¹² דתורת חסידות חב”ד) בהוצאה חדשה (ובפורמט גדול) וחלוקתו לכא”א מהאנשים והנשים והטף בקשר ובשייכות ל”חג הגאולה י”ט כסלו קצב שנה”¹³ – כדי להדגיש בפועל ובגלוי לעיני בשר שלימות העבודה דיפוצו מעינותיך חוצה במשך קצב שנה, סוף זמן הגלות, „קץ”¹⁴ הימים” („קץ דשמאלא”, סוף הגלות), ותיכף ומיד באים ל”קץ הימין” (קץ הגאולה).

(משיחות ש”פ וישב, כ”א כסלו תנש”א)

(10) „קבץ” – לשון עבר, ולא „קובץ” (בתוספת וא”ו) בלשון הווה (שיכול להמשך עוד ו’ חדשים).

(11) עבוה”ק ח”ד פי”ט. אוה”ת מקץ שלה, סע”ב. ועוד.

(12) ראה אג”ק אדמו”ר מוהרי”צ ח”ד ע’ רסא ואילך. וש”נ.

(13) כפי שנדפס ע”ג השער דספר התניא.

(14) ראה זח”א נד, סע”א. ר”פ מקץ. איכ”ר פ”ב, ו – הובא ונת’ באוה”ת ר”פ מקץ.

הוספה בשורת הגאולה

ח.

„אלה תולדות יעקב יוסף“¹ – רומז על ההוספה בהתגלות והפצת תורת חסידות חב"ד ע"י רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו של רבינו הזקן, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו, שאצלו היתה הדגשה מיוחדת בהענין ד'יוסף ה' לי בן אחר"², לעשות מ"אחר" „בן"³, ובהדגשה יתירה בבואו לחצי כדור התחתון (ע"ד ובדוגמת ירידת יוסף למצרים), שעי"ז נעשה הגילוי דתורת החסידות (ביחד עם הפצת התורה והיהדות) בכל העולם כולו, גם בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

ובזה ניתוסף עוד יותר באופן ד'פרצת עליך פרץ"⁴ – במשך הארבעים שנה שבהם „קאי איניש אדעתי דרבי"⁵, באופן ד'לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁶ – שהפצת המעיינות חוצה נעשית באופן ד'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁷, עד לפנה הכי נדחת בקצוי תבל, פריצת כל הגדרים, שלכן, מוכנים כבר לביאת משיח צדקנו, „פרץ זה משיח, שנאמר⁸ עלה הפורץ לפניהם"⁹.

* * *

בי"ט כסלו דשנה זו מלאו קצ"ב שנה להגאולה די"ט כסלו בפעם

- 1) וישב לו, ב.
- 2) ויצא לו, כד.
- 3) ראה אוה"ת עה"פ.
- 4) וישב לו, כט.
- 5) ע"ז ה, רע"ב.
- 6) תבוא כט, ג.
- 7) ויצא כח, יד.
- 8) מיכה ב, יג.

9) אגדת בראשית ספס"ג. וראה גם ב"ר ספס"ה (ובפרש"י): „זה רבה על כל הפריצים ממך יעמוד (משיח שנאמר בו) עלה הפורץ לפניהם“.

לקוטי

וישב

שיחות

מובנת בקשת תמר לשמלתו של יהודה – הבגד שהוא מתכסה בו, שיש לו קשר אישי וחשיבות ליהודה.

ו. שני הצדדים שב"טבעת שיש בה חותם"

מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה: ב"טבעת שאתה חותם בה" מוזכרים לעיל שני קצוות:

(א) מצד אחד חפצה תמר בערבון זה לא מפני הטבעת, כי לה אין חשיבות וקשר דוקא ליהודה, אלא מפני החותם, המראה על חשיבות יהודה, (ב) מצד שני לא היה החותם דבר בפני עצמו, אלא חלק מן הטבעת.

שני צדדים אלו מתאימים להסבר של פנימיות התורה לענין של „טבעת שיש בה חותם“, וזה קשור להסבר הכללי לפי פנימיות התורה לסיבה שבגללה בקשה תמר מיהודה דוקא את שלושת הדברים הללו – „חותמך ופתילך ומטך“, כפי שיוסבר להלן.

ז. ששת הימים – טבעת; שבת – חותם

על הפסוק³¹ „ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה“ נאמר במדרש³²: „רבנן אמרי: משל למלך שעשו לו טבעת מה היתה חסירה – חותם. כך מה היה העולם חסר – שבת“. כלומר, העולם ללא שבת הוא כ„טבעת" ללא חותם, והשבת היא ה„חותם" לטבעת.

ההסבר לכך הוא³³:

- 31) בראשית ב, ב.
- 32) ב"ר פ"י, ט.
- 33) בהבא לקמן – ראה אוה"ת בראשית (כרך ג') תקיא,

א. תשא ע' א'תתקנ"ז. ד"ה את שבתותי ה'ש"ת פ"א.

„טבעת" היא מלשון טבע – הנהגת העולם הטבעית מאפשרת לא לראות שיש בעל-הבית לעולם, שהוא „שייך" לקדוש-ברוך-הוא.

שבת היא חותם, עדות וזכר למעשה בראשית, כלשון ספר החינוך³⁴, שזה קובע „בלבבנו אמונת חידוש העולם“, וממילא יודעים שהעולם מתחדש בכל יום תמיד, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בהרחבה³⁵.

בשמותיו של הקדוש-ברוך-הוא: „אלקים" בגימטריא „הטבע"³⁶, ו„הוי" הוא „היה הוה ויהיה כאחד"³⁷. „חותם" הוא הגילוי של שם הוי', כפי שאומרים חז"ל³⁸, „חותמו של הקדוש-ברוך-הוא אמת", וכנאמר³⁹ „ואמת הוי', לעולם“, והוי' הוא השורש להנהגה נסית שבה מתבטאת אמת ה', וניכר בגלוי שהקדוש-ברוך-הוא נעלה לחלוטין מן העולם.

בדומה למעלה של החותם הנזכרת לעיל לגבי יהודה ותמר: דוקא החותם יכול היה לשמש ערבון לתמר, כי בטבעת כשלעצמה אין ניכר הקשר לבעליה – ליהודה, ואילו החותם מוכיח את השייכות ליהודה.

וכאמור, זהו ההבדל בין ששת ימי בראשית לבין שבת:

בששת ימי בראשית נוצר העולם באמצעות שם אלקים, הנהגת הטבע. אמנם, ההתהוות

34) מצוה לא, לב. וכ"כ במד"ג ח"ג פמ"ג.

35) שער היחוד והאמונה בתחלתו.

36) פרדס שער יב פ"ב. שעהיוה"א רפ"ו. ובשל"ה (פט),

א) משמע קצת שכ"ה בזהר.

37) זח"ג רנז, סע"ב. שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

38) שבת נה, א. וראה לקו"ת ד"ה אלה מסעי (צא, ד)

וביאורו (צג, ב ואילך).

39) תהלים קיז, ב – וראה לקו"ת ד"ה ביום השמע"צ

(השלישי). וראה רש"י וארא ו, ג (הובא באוה"ת בראשית

שם): לא נכרתי להם במדת אמתית שלי .. שמי ה'.

נובעת משם הוי' ⁴⁰ (הוי' מלשון מהוה ⁴¹), אך זה באופן שבו שם הוי' מאיר ומשפיע ⁴² באמצעות שם אלקים ⁴³. ואילו בשבת נוסף „חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת” – „אמת הוי' לעולם”: שם הוי' משפיע בעולם כפי שהוא מצד עצמו ⁴³.

וזה גם בהתאם להבדל בין „חותם” לבין „טבעת” בספירות ⁴⁴: „חותם” הוא ספירת היסוד, ו„טבעת” – מלכות. ספירת המלכות היא השורש להנהגה טבעית, וספירת היסוד (זעיר אנפין) ⁴⁵ היא שורש להנהגה נסית.

ח. עבודה שכלית – טבעת; מסירות נפש – חותם

כאמור, כשם שהחותם איננו דבר בפני עצמו, אלא קשור לטבעת, ובאמצעותו ניכר שגם הטבעת שייכת ליהודה – כך גם השבת (הנס) איננה נפרדת מששת ימי בראשית (בריאה), היא היום השביעי לאחר ששת הימים, היא משלימה את הבריאה, וכלשון

(40) ולמעלה יותר, כידוע דעיקר ההתהוות הוא בכח הסובב דוקא (תו"א מג"א ד"ה יביאו לבוש מלכות (צ, ב). ד"ה ביום השמע"צ (נרפס באוה"ת שמע"צ ע' א' תשעט ואילך). ובארוכה – ד"ה לכל תכלה תרנ"ט. ובכ"מ). (41) ראה זר שם. פרס ש"א פ"ט. שעה"ה"א פ"ד. ועוד.

(42) וכן ההתהוות מאור הסובב הוא מה ש.נמשך ומאיר בממכ"ע .. שאור הסובב נתן בו כח ועוז כו" (תו"א מג"א צב, ד. דרמ"צ סא ב. ובארוכה – ד"ה לכל תכלה שם. ובכ"מ).

וגם ה„צורה” שבנבראים דשרשו מחפץ הוי' – אור הסובב (תו"א מקץ ד"ה נ"ח. קונ' עה"ח בתחילתו. ובכ"מ) – „הוא ע"י התלבשות בחי' הרצון בבחי' חכמה כו" (קונ' עה"ח שם. סה"מ ה"ש"י ע' 15. ובכ"מ).

והחידוש דיום השבת הוא שאור הסובב כמו"ש מצ"ע מאיר באור המלא.

(43) ראה ד"ה את שבתותי שם: דההתהוות .. מהארת שם הוי' .. חיצוני' האור .. שבא בהעלם והסתר בשם אלקים ובשבת .. פנימי' האור כו'. (44) אוה"ת בראשית שם, וש"נ.

(45) ראה יהל אור לתהלים ק, א. וש"נ. וראה גם אוה"ת תנוכה שלה, ב.

חז"ל: „מה היה העולם חסר – שבת”. כלומר, שלימות הטבע עצמו תלויה בהמשכה של דרגה שמעל הטבע ⁴⁶ – דרגה של שם הוי', הנעלה מהעולם.

וכך גם בעבודת ה':

יש שני אופנים בעבודת ה': (א) עבודה שכלית על-פי טעם ודעת, שבאמצעותה מורידים לעולם אור אלקי המותאם לבריאה ⁴⁷. (ב) עבודה של מסירות נפש, שלמעלה מטעם ודעת, שבאמצעותה יורד האור האלקי הנעלה מהבריאה ⁴⁷ – המתבטא בהנהגה נסית ⁴⁸.

שלימות העבודה שעל-פי טעם ודעת נגרמת רק כאשר היא מלווה בעבודה של מסירות נפש ⁴⁹.

ט. תמר – חיבור מלכות עם דרגות נעלות

ההסבר שלעיל, שחותם וטבעת זהו צירוף של נס (יסוד) וטבע (מלכות), קשור לטעם הפנימי לכך שתמר בקשה שלושה דברים אלו – „חותמך ופתילך ומטך”:

כתוב בספרים ⁵⁰, שתמר היא בבחינת מלכות. לכן היא בקשה את „חותמך ופתילך ומטך” – דברים שהם כנגד שלוש הספירות:

(46) ראה סידור ד"ה מזמור לתודה (מד, ב). פיה"מ (מהדו"ב) פקל"ט ואילך. (47) וכידוע מ"ש בכתהאריז"ל (ראה סה"מ תש"ג ע' קסח. וש"נ) דע"י העבודה דתומ"צ ממשיכים יחוד וז"נ (אור דס' השתלשלות) וע"י העבודה דמסנ"פ – יחוד אור"א (אור חדש מעצמות אור"ס).

(48) ראה אוה"ת בראשית (יט, א) מהרמ"ז, דע"י יחוד פנימי דאור"א „תתחדש בעולם הנהגה מחודשת והיא עשיית הנסים השולטים על הטבע”.

(49) ראה ענ"ז קונ' עה"ח פ"ז ואילך – לענין העבודה דיחוד ויחודות.

(50) ראה לקו"ת להאריז"ל פרשתנו, סוד תמר: „תמר שם אדני”.

יסוד (חותמך), נצח (פתילך), הוד (מטך) ⁵¹. בכך היא רצתה לגרום לחיבור הספירות הנעלות ממלכות עם ספירת המלכות ⁵², ובלשון החסידות: בנין המלכות.

כך נולד על-ידי „מעשה יהודה ותמר „פרץ”, שממנה יצאה מלכות בית דוד ⁵³ עד משיח ⁵⁴ – כלומר, „בנין המלכות” שיהיה לעתיד לבוא בשלימותו, התחיל מיהודה ותמר.

יש לומר, שזהו ההסבר הפנימי לכך שרש"י מפרש ש„חותמך” – זהו „טבעת” עם חותם, כי חותם וטבעת זהו הענין של יסוד ומלכות. יוצא, אפוא, שהענין של חותם וטבעת מתאים ⁵⁵ לתוכן הכללי של מעשה יהודה ותמר: בנין המלכות הוא „המשכת” דרגה של חותם (יסוד) בתוך הדרגה של טבעת (מלכות).

י. קדושין בטבעת – חיבור אין סוף עם העולם

לפי זה אפשר להסביר גם את דברי רבותינו בעלי התוספות ⁵⁶ (על „חותמך”), ש„קדשה בטבעת”: כאשר נתן יהודה לתמר את החותם

(51) זח"ג שם. הגהות הרח"ז (והובא במק"מ) שם. הובא באו"ת להח"מ סוף פרשתנו. אוה"ת חנוכה (שכב, ב). רד"ה ויגש תרכ"ז, תרע"ט.

(52) זר שם. וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ו') תתצו, א. (53) סוף מגילת רות.

(54) ראה ב"ר פפה"י, יד וברש"י שם.

(55) ולהעיר שבאוה"ת בראשית (שבעה"ה 33) מביא פ"י הרח"ז (ד„חותמך יסוד פתילך ומטך גו"ה") לענין חזותם וטבעת, עיי"ש.

(56) וכ"ה בתוספות – דרזקנים. מושב זקנים עה"ת. וברבי"א כאן (בפ"י הא'): שקדשה במשכון שנתן לה התותמת והפתילים והמטה.

(טבעת) הוא קדשה, ומכך נובע המנהג ⁵⁷ לקדש על-ידי טבעת.

לכאורה: צריך להבין: מהו הקשר בין קדושין לבין טבעת, שבגללו נהוג ⁵⁷ לקדש בטבעת? וכן: מכך שהתורה רומזת לענין של קדושין בטבעת דוקא בקדושי יהודה ותמר, מובן שיש קשר משמעותי ביניהם.

ההסבר לכך הוא: ידוע ⁵⁸ שגילוי כח האין סוף בעולם מתבטא בענין הנישואין, שהוא בנין עדי עד – אין סוף. כלומר, ענין הנישואין דומה לחיבור שבין חותם (נס) לטבעת ⁵⁹ (טבע): גילוי כח האין סוף בעולם עצמו.

ומכיון ש„בנין המלכות” האמיתי והמושלם, חיבור של אין סוף עם העולם (נס וטבע, יסוד ומלכות), שיהיה לעתיד לבוא התחיל מקדושי יהודה ותמר, כדלעיל – ולכן דוקא בהם נרמז ענין הקדושין על-ידי טבעת.

(משיחת ש"פ וישב תשל"ג; תשט"ו)

(57) ראה רמ"א אבה"ע ר"ס כו: נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתקוני הזהר. ראה תקו"ז ת"ה ות"י. ובס' אוצר חילוף מנהגים בין בני בבל לבני א"י (והובא גם ביש"ש ב"ק בסופה) דמנהג א"י לקדש בטבעת משא"כ בבבל.

(58) ראה לקו"ת ש"ש מ, א. ד"ה כל הנהגה תרנ"ב. ובארוכה – המשך שמה תשמח ע' 93 ואילך.

(59) לכאן עפ"י למה מנהגינו לקדש (ודוקא) בטבעת בלי חותם.

הטעם ע"פ גולה י"ל שהוא ע"ד שנהגו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן (שו"ע אה"ע סל"א ס"ב. וראה שו"ת צ"צ אה"ע סק"א).

ואולי אפשר לבאר ע"פ מה שמסיים באוה"ת בראשית (שבעה"ה 33) מלקות דטבעת קדושין הוא בחי' מקיף, וע"פ הנ"ל בפנים – הרי חותם הוא ההמשכה בפנימיות (וזה בא רק לאחר הקידושין והברכות וכו'). ובכללות יח' זה – לעת"ל (שמו"ר ספ"ו).